

Bon-BOM

2021. január | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 10. évfolyam, 4. szám

Szilveszter és újév

2. oldal

John Lennon

8. oldal

Bach orgonazenéiről

6. oldal

Franny és Zooey

11. oldal

Szilveszter és újév a világban

Pukkan a pezsgő, szól a himnusz, durranak a petárdák, túlkölnék a trombiták, emberek köszöntenek egymásnak boldog újévet. December 31-éről január 1-jére virradóra a világ a naptári év fordulóját ünnepli egy szebb és jobb jövő reményében. Másnap a nagy mulatozások után korhylelevessel és lencsével csillapítják gyomor és fej fájdalmát. Az óév elbúcsúztatása és az új év köszöntése a legtöbb vallásban kiüntetett helyen szerepel(t). A szokások és időpontok azonban eltérnek a világ különböző részein.

A mai naptárunk

A 19. század második felében a gyarmatosítás kiteljesedéséhez és az annak nyomán kialakuló globális gazdaság működtetéséhez szükség volt az egységes naptárhasználatra, ezért az európaiak és amerikaiak által használt keresztény Gergely-naptár vált fokozatosan a világon elfogadottá. Az 1582-es rendszer alapjait K.r.e. 45-ben Julius Caesar megbízásából Szoszigenész görög tudós dolgozta ki: az évet 365 és egy negyed napban határozta meg, így négyévenként szükségessé vált egy szökőnap. Azonban a Föld Nap körüli keringése még 11 percet igényel, ami évszázadok alatt felhalmozódott. Ezt a hibát javította ki Gergely pápa megbízásából Cristopher Clavius, aki megalkotta az

új rendszert, amiben a kerek százas évek közül csupán a négyszázzal oszthatókat hagyta meg szökőévnek, így mindig sikerült behozni a késést. 1582. október 4-ét rögtön 15-e követte, így „eltűntek” a Caesar kora óta felhalmozódott felesleges napok. Ezt a változást fokozatosan tették magukévá a 18. századra nemcsak a katolikus, de a protestáns egyházak is, azonban a keleti ortodox egyház még máig használja a Julián-naptárt. Ezért ünnepelhetnek a szerbek két héttel később minden vallási ünnepet, és kerülhetett át a nagy októberi szocialista forradalom november 7-ére.

Miért pont szilveszter?

Mint oly sokszor, most is a rómaiakkal kell kezdenünk. Az eredetileg tíz hónapos évükben az évkezdést az egyik legkedvesebb istenük, Mars hónapjának (március) első napja jelentette. Később került át egy másik nagyon kedvelt római istenről, Janusról elnevezett hónap első napjára. A kétarcú isten a határokért felel, a múltba és a jövőbe is néz, ezért is alkalmas az ünneplésre. Augustus korától, ahogy Ovidiustól tudjuk, az újévhez kötődő szokások többsége az év első napjának ómenjellegén alapult: amilyen az első nap, olyan lesz az egész év is. Ezért nem volt munkaszüneti nap, amivel azt akarták elérni, hogy az év egésze is szorgalmas

munkában teljék. Nagy italozásra nem kerülhetett sor, hiszen előtte már ott volt Saturnalia több napos dorbézo-lással töltött ünnepe.

Ma már természetes, hogy december 31-éről január elsejére virradóra tartjuk hangos megemlékezésünket, de sokáig még így is ide-oda tolódott. Volt idő, mikor december 25-én ünnepelték – ezért is vitatott I. (Szent) István uralkodásának pontos kezdete. Előfordult, hogy előrecsúszott vízkereszt, másnéven Háromkirályok napjára, január 6-ára, vagy március 25-ére, Gyümölcsoltó boldogasszony ünnepére. 1691-ben XII. Ince pápai döntésével rögzült január elsejére az évkezdés, az azt megelőző nap pedig Szent Szilveszter pápa ünnepe, akinek uralkodása idején vált megtúrt vallássá a Római Birodalomban a kereszténység.

Hazai népszokások

A határátlépés mágiját kihasználva szilveszter éjjelén gombócfőzéssel, ólomöntéssel tudakozódtak a lányok jövődöbelijük neve és foglalkozása iránt. Fontos, hogy az évkezdés utolsó napján a babona szerint tilos volt levinni a szemetet, nem szabadott teregetni, orvost hívni vagy orvoshoz menni.

A legfontosabb újévi hagyomány szerint úgy telik majd az év, ahogyan az ember eltölti január első napját. Így például semmit sem volt szabad kölcsönadni, elajándékozni a házból, mert akkor az év során minden kimegy onnan, de veszekedni sem volt szerencsés.

Az ételek fogyasztásának is megvoltak a maga szabályai. Elsősorban malac- vagy disznóhúst fogyasztottak, az ugyanis ki-

túrja a szerencsét. A szárnyasok és a halak azonban balszerencsét okoznak; az előbbiek hátrakaparják, utóbbiak pedig elúsznak a jószerencsével. A hús mellé valamilyen szemes terményt fogyasztottak (lencse, rizs, köles), hogy szépek és gazdagok legyenek.

Az újévi első látogatónak férfit vártak, mert úgy vélték, hogy szerencsét hoz, ezért ezen a napon fiúgyerekek jártak házról házra versbe szedett jókívánságaikkal.

A különféle babonás szokások a bizonyítékok arra, hogy alapvetően egy ősi ünnepkörről van szó, amit igazából a keresztény egyház megtűr, és próbált sajátosan ráépítkezni: január elseje a Circum Cisio, azaz Jézus körülmetélésének emléknapja is. Innen ered, az a kifejezésünk, hogy aki tudja/ismeri a kalendáriumot, az érti a csíziót, vagyis latinul tudja értelmezni a liturgikus naptárt.

A többi ábrahámí vallás

A zsidó vallásban négy újév is van, ebből talán a legfontosabb a *ros háváná*, a zsinagógai év kezdete. Ez a Gergely-naptár szerinti szeptember hónapra esik. Jelentése az év feje, amikor „újév első napja úgy viszonyul az év többi napjához, mint a fej a többi testrészhez”. Az ember teremtésére való megemlékezés mellett ezen a napon különösen fontos a bűnbánat és az Istenrel való kapcsolat megerősítése. Jellegzetes hangszerüket, a *sófárt* is megszólaltatják.

Az iszlám újévet saját holdnaptáruk alapján számolják, amely nyárra esik, ahogyan az év indulását jelző hónap, is, időszámításuk kezdete: Kr.u. 622. július 16-a, Mohamed menekülése Mekkába Medinába.

A kínai Holdújév

A kínaiak számára az újév számít az év legnagyobb ünnepének, aki teheti, otthonában ünnepli meg. Kínai elnevezése *Chunjie*, azaz tavaszünnep – így az új év kezdete számukra a megújulással is összefüggésben van. Mivel a hagyományos kínai naptár alapvetően a Hold mozgásaira épül, ezért egy mozgóünnepről van szó, ami a téli napforduló utáni második újhold idejére esik. Általános szabály, hogy január 21-e és február 21-e között van a Gergely-naptár szerint. Idén (2021-ben) ez február 12-ére esik. A kínai asztrológia ezoterikus hagyományai szerint minden év kezdetekor más állat veszi át az uralmat az adott esztendőre: a mostanit az ezüst bivaly fogja uralni.

Újévi szokásaik részben hasonlítanak a hazaiakra: ők is úgy tartják, hogy az első nap meghatározza a többi napot. Tilos negatív dolgokról beszélni, még a betegek is kikelnek az ágyból, nehogy azok maradjanak, előre kitakarítanak, hogy elmossák az elmúlt év ártalmas hatásait. Ilyenkor használt legjellegzetesebb szimbólumuk többek között a vörös szín, ami a bőséget és szerencsét jelképezi. Ezen

a napon narancsot fogyasztanak, ugyan-
is a kantoni nyelvjárásban az „arany” és
„édes” szavak hasonlóan hangzanak. Az
újévi szerencsét és bőséget pedig a föl-
dimogyoró fogyasztásával igyekeznek
elérni.

Mindenhol máskor

Az ókori Egyiptomban az újévet a Nílus
vízmozgásához kötötték: az áradáskor,
sarjadás kezdetekor búcsúztatták az
óévet. Az iráni naptár kezdete a csilla-
gászati tavaszi napfordulóra esik, azaz
március 21-re. Etiópiában szeptember
11-én ünneplik, amely a nyári esős
évszak végét és a száraz (ínséges téli)
időszak kezdetét jelenti. Srí Lankán,
Thaiföldön és Kambodzsában az ara-
tási időszak lezárását ünneplik az óév
búcsúztatásával. Az április 13-ról 14-re
virradó éjszaka vált az óév újévre. Thai-
földön elterjedt, hogy vizet fröcskölnék
egymásra a megtisztulás és a jó szeren-
cse jegyében.

Összefoglalás

Összegezve talán láthatjuk, hogy a dá-
tumos határátlépésnek milyen kitün-
tetett szerepe van az évkezdésben. Ál-
talában a mezőgazdasági munkához,
annak befejezéséhez vagy kezdéséhez
kötődött/kötődik. Az ilyenkor elvégzett
babonás/mágikus cselekedetek, étke-
zések, szimbólumok az előző évi rosz-
sz dolgok elűzésére, valamint az újévi

szerencsefaktor növelésére irányulnak,
illetve a megtisztulásra. Mindenhol na-
gyon erősen megjelenik az a gondolat,
hogy az újév első napja az egész évet
meghatározza. Természetesen mit sem
ér mindez az önfeledt, mámoros és za-
jos mulatozás nélkül.

Szerémi Kristóf

Felhasznált források

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1582_februar_24_a_gergely_naptar_bevezetese/

utolsó letöltés: 2021. 01. 06.

https://mult-kor.hu/20101230_az_oevtol_az_ujevig_szilveszter_hagyomanya
utolsó letöltés: 2021. 01. 06.

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/nep-rajz-unnepek-es-nepszokasok/szilveszter-es-ujevi-nepszokasok/szilveszter-napja-december-31>
utolsó letöltés: 2021. 01. 06.

<https://www.origo.hu/tudomany/20151231-szilveszter-ujev-unnep-tortenelem-januar-1.html>
utolsó letöltés: 2021. 01. 06.

<https://tereless.hu/keletkultinfo/lexikon/holdujev.html>
utolsó letöltés: 2021. 01. 06.

<https://zsido.com/fejezetek/mi-is-ros-hasana-2/>
2021. 01. 06.

Bach újévi Orgelbüchlein korálprelúdiumairól

Johann Sebastian Bach alkotói, s még inkább egyházzenei tevékenységének kiemelkedő profilja volt az orgonazene. A szerzői zsenialitás és az egyházzenei, istentiszteleti gyakorlat különböző korálprelúdiumokban forrott össze. A komplex szövésű zenei anyagok az éppen aktuális ünnepkör textusaira épültek mind hangulatban, mind mondanivalóban. Hiszen a korálprelúdiumoknak a magas szintű esztétikum felmutatásán túl olyan gyakorlatias szerepe volt, hogy az orgonista a gyülekezetnek egyfajta intonációs segítségét nyújtson korálok éneklése előtt.

Az *Orgelbüchlein* (BWV 599–644) sem más, mint 46 ilyen rövid korálprelúdium gyűjteménye. Ezt az orgonás-könyvecskét az „orgonisták kenyeré” névvel is gyakran illetik, mivel a rövidebb darabok számtalan összhangzat-tani és játéktechnikai érdekességet mu-

tatnak be. E gyűjtemény három darabja az újév témáját járja körül, ezek közül az elemzés a középső művet tárgyalja részletesebben.

A *Helft mir Gotts Güte preisen* (BWV 613) című korálprelúdium témája a hálaadás az elmúlt évről. A korálszöveg újabb embereket buzdít a hálaadásra, istendicséretre. A műben az újabb dicséretet szimbolizáló szólamok ezért is léphetnek be egymáshoz képest más tempóban és más időben. A nyolcaddolgo pedálszólam az *Orgelbüchlein* sajátossága, hiszen egyszerre biztosít stabil zenei alapot, ugyanakkor kellően mozgalmas is. Jelen esetben ez lehet az a stabil, de mégis lelkes buzgalom, ami a korálszövegben megjelenik.

A *Das alte Jahr vergangen ist* (BWV 614) méltán az egész gyűjtemény egyik leghíresebb darabja, hiszen mind szerkesztésében, mind összhangzattani

Tarkovszkij *Tükör c. filmjében Maria merengése közben a Das alte Jahr vergangen ist (BWV 614) szól*

szempontból különösen érdekes műről van szó. Az összhangzattani és szerkezeti érdekességek mégis egyszerre, a műegészben világítanak rá a darab keserédesen nosztalgikus hangulatára. A hangulat megragadása a korálszöveg fényében is tökéletesen sikerült. A művön végigvonuló kromatika sok modulációhoz vezet, szerkezetileg pedig a kánonszerűség, az úgynevezett imitáció ad a megfontoltan folyó darabnak újabb és újabb lendületet. Egyfajta feszültség mégis adódna a lendületet az eredeti koráldallam alapján tagoló koronák miatt, de ezt a skálaszerű, olykor meghatározott hangokat körbejáró dallam oldja meg önmaga lekerekítésével. A legvégső lekerekítés az utolsó ütemben található, a zenei szövet fokozatosan odébb modulál, s a lépcsőző dallam mintha már csak hátrafordulna, visszaintegetne a darab többi részének, az óévnék.

A koráldallam a szuverén szoprán szólamban szólal meg, ezért nem véletlen, hogy a darab megszólaltatásakor gyakran egyfajta lágyabb, de mégis karakteres nyelvregisztert használnak az előadók ehhez a szólamhoz. A nyelvregiszterek az orgona erőteljesebb hangszínei, ilyen például a trombita vagy a vox humana, azaz az emberi hang. A barokk korból kevesebb zeneszerzői utasítás maradt fenn az egyes darabok előadásmódját tekintve, mint a romantikus vagy a modern klasszikus műveknél. Mégis tudjuk, hogy Bach ezt a művet két manuálra, azaz két különböző billentyűzetre álmódta meg.

Külön érdekesség, hogy a dúsan ornamentált koráldallam hogyan kölcsönözhet egyfajta húsbavágó melankóliát egy korálprelúdiumnak. Talán nem véletlen, hogy Tarkovszkij *Tükör* című filmjének egyik kezdő snittje alatt e mű szól.

Az *In dir ist Freude* (BWV 615) dallamvilága tökéletesen tükrözi az újabb évvel kapcsolatos életörömet és megajándékozottságot. Maga a pedálszólam is olyan fülbemászó dallamot akar visszaadni, amelyet akkor dúdol az ember, mikor igazán boldog.

Az első két korálelőjáték általános motívuma a felfelé és lefelé emelkedő kromatika. Mindhárom korálprelúdium általános jellemzője az imitatív, Ennek a tulajdonságpárosnak az újév tükrében sajátos jelentés tulajdonítható. Az első két korálprelúdium korálszövegeit és a művek hangvételét tekintve megállapítható, hogy az elmúlt évre való visszatekintés tükrében várja a jövőndőt. A kromatika pedig olyan lépcsőzetesség, amely pontról pontra, mégis egyfajta feszültségben tárja fel, majd oldja fel a dallamot. Egy év csúcs- és mélypontjainak visszatekintő értelmezése lehet ehhez hasonló. Az imitáció pedig egy olyan körköröséget, visszatérést vázol fel, amely a művek esetében rámutat az újabb évre. Ez egyúttal sejteti azt is, hogy az új év ember alkotta fogalom, jövőre az újabb év is elmúlik, az idő szövete ennél komplikáltabb.

Dudás Márk

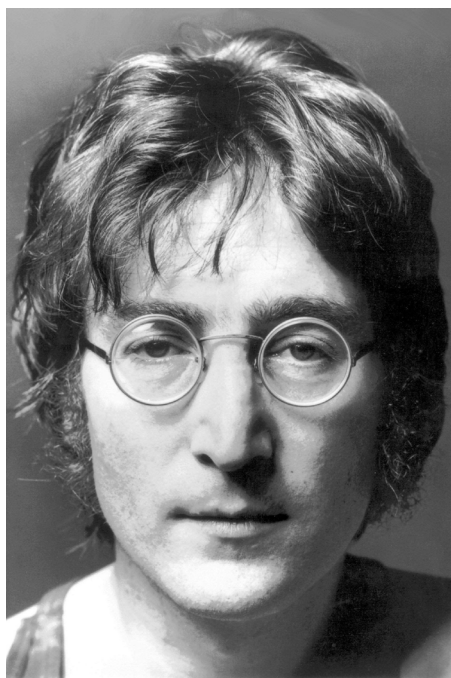

John Lennon, egy öntörvényű zenész zseni

1980. december 8-án öt lövés dördült el New York egyik luxus apartmanháza, az ún. Dakota-ház bejáratánál. Az áldozat a negyvenéves John Lennon zenész, a The Beatles együttes egykori gitárosa volt. A merénylő, Mark David Chapman ezzel a gyilkossággal tett szert kétes hírnevére. A negyven éve történt gyilkosság évfordulója alkalmából visszatekintünk John Lennon életére és életművére. Vitathatatlan, hogy Lennon a beat és a rockzene történetének megkerülhetetlen alakja. Művészetét – főleg szólókarrierje idején – a társadalmi aktivizmus, az előítéletek elleni küzdelem és a háborúellenesség hatotta át.

John Lennon 1940-ben született Liverpoolban, egy tipikus munkáscsaládban. Bár a lexikonok angolként utalnak rá, családjára inkább a „brit” jelző illelne: az apa ír volt, az anya walesi ősrökkel rendelkezett. Lennon talán nemzeti származása miatt állt ki mindig a különböző kisebbségek mellett.

Tizennyolc éves korában édesanyja baleset áldozata lett, egy árokfutó autós elgázolta. Ekkoriban még nem dőlt el John pályája: megoszlott figyelme a rajzolás és a zene között. A *Liverpool College of Art* nevű művészeti iskolában tanult, első együttesét ekkor alapította, és itt találkozott első feleségével, Cynthia Powellel. Paul McCartney és George Harrison csatlakozott Lennon

együtteséhez, a *The Quarrymen*hez. Ez volt a későbbi Beatles magja. Később Ringo Starr csatlakozásával kialakult a legendás négyes fogat. Több névváltozás után a zenekar neve végül The Beatles lett, amelyet a *beetles* (bogarak) és a *beat* (megvert, legyőzött) angol szavakból formáltak.

Az 1950-es évek a fogyasztói társadalom kialakulásának kora az Egyesült Államokban, amikor milliók költöztek a kisvárosokból a nagyvárosokba, a nagyvárosi központokból a kertvárosokba. Együttal az ötvenes évek

a hidegháború kora, az atomháborútól való rettegés időszaka. Erre az időre tehető az ifjúsági lázadás első hulláma, amelyet a beatnemzedék képviselt. Jack Kerouac francia származású amerikai költőnek tulajdonítják a *beat* jelző használatát egy egész nemzedék életérzésének megjelölésére. A megnevezés lényegét leginkább talán a „törött nemzedék” kifejezés adja vissza. A *beatnik*ek elvetették a fogyasztói társadalmat, elutasították a szülők – az „eltűnt nemzedék” – értékrendjét (nagy ház, nagy autó, biztos állás, kertvárosi menedék), s azzal lázadtak, hogy keresték a kivonulás lehetőségét a polgári világból és a társadalmi hierarchiából. A menekülés pedig sok mindent magában foglalt: az új, provokatív művészeti formáktól a zen buddhizmuson és általában a keleti misztikán keresztül egészen az önpusztító tevékenységekig, a kábítószer-fogyasztásig. A beatnik szubkultúra saját irodalmat és zenét, s saját hősokeket és bálványokat termelt ki – közéjük tartozott a The Beatles is.

Az 1960-ban alakult The Beatles óriási rajongótáborot szerzett a világban. Mindenütt sikoltozó, rendőri kordonok által visszatartott lányok várták a négy angol „gombafejűt”, ahogyan frizurájukról nevezték őket. Az évek során a rock and roll mellett egyéb műfajok is beépültek az együttes zenei repertoárjába, így a blues, sőt az angol és amerikai népzene is. 1970-ben

az együttes fölsozlott. Ekkoriban Lennon és második felesége, a japán Yoko Ono idejét és energiáját a politikai aktivizmus, a vietnámi háború elleni tiltakozás kötötte le. Lennon vonzódott a provokatív lépésekhez. Hol azt mondta – a The Beatlesre utalva – hogy „nagyobbak vagyunk, mint Jézus Krisztus” (emiat a pápa megdorgálta az együttest, és a fölháborodás meg a fenyegetések miatt Lennonnak visszakoznia kellett), hol pedig a lovagi kitüntetés visszaküldésével fejezte ki tiltakozását a brit külpolitika, nevezetesen a vietnámi háborúban való részvétel miatt.

1972-ben az Egyesült Államokban élő Lennon figyelme Észak-Írország felé fordult. 1972. január 30-án brit katonák tüzet nyitottak Derry (más néven Londonderry) városának Bogside negyedében fölvonuló, békésen tüntető civilekre. Tizenhárom tüntető meghalt, tizenöten pedig megsebesültek. Ez volt a „Véres vasárnap”. Lennont mélyen megérintette az eset. A *Sunday Bloody Sunday* és a *Luck of the Irish* című dallal reagált az eseményekre. Koncertezett a bebörtönzött északír republikánusok támogatására, amivel természetesen nem növelte népszerűségét az angol hatóságok körében.

Lennon származása miatt őszintén érdeklődött az írek sorsa iránt. Elutasította az északír katolikus népességet sújtó választási és lakóhelyi diszkriminációt. Ugyanakkor föllépett az afroamerikai polgárjogi mozgalmak és a feminista mozgalmak oldalán is. Az 1970-es években az amerikai hatóságok már egyértelműen fölforgatónak könyvelték el. Közben sorra adta ki szólólemezeit, amelyek révén, megszabadulva a Beatles-bélyegtől, saját jogán világhíres lett. Alkotásai mind erősen politikai töltetűek, és telítettek a társadalmi igazságtalanságok elleni aktivizmussal.

Lennon személyiségén egyre inkább kezdtek kiütközni a zenikultusz és a hirtelen jött népszerűség negatív hatásai. Ahogyan sok alacsony sorból hirtelen magasra tört művésznél elő-

fordult, képtelen volt kezelni a sikert. Egyre többször nyúlt alkoholhoz, és elhanyagolta két feleségétől született gyermekeit. 1980-ban mégis összeszedte magát, és tele volt tervekkel. Chapman pisztolygolyója azonban örökre megakadályozta ezek megvalósításában.

Lennon sok nagy művészhez hasonlóan magában hordozta a kettősséget: a társadalmi ügyekért való aktív kiállást és az önpusztító magánéletet. Nem ismeretlen ez a karakter a magyar művészetből sem (gondoljunk csak Soós Imrére). A 20. századi könnyűzene meghatározó alakja volt, aki egy nemzedék lázadásvágát fejezte ki.

Paár Ádám

Felhasznált források

How John Lennon was made into a myth. BBC. <https://www.bbc.com/culture/article/20201207-how-john-lennon-was-made-into-a-myth>, 2020. 12. 03.

T.W. Moody-F.X. Martin (szerk.): Írország története. Bp., Corvina, 1999.

Koltay Gábor (szerk.): John Lennon 1940–1980. Bp., Zeneműkiadó, 1981

Kun Tibor: A beat nemzedék. Literatura. http://www.literatura.hu/irok/xxsz-azad/amidrama/beat_irodalom.htm, 2020. 12. 03.

Ungvári Tamás: Beatles biblia. A négy apostol mítosza. Gondolat, Bp., 1969

Házi mozi prózában? – Könyvajánló

A címben szereplő kérdést Salinger *Franny és Zooey* című kötetében tette fel önmaga számára inkább megállapításként, mint kérdésként a narrátor. A kissé lekicsinylő értékelés saját magáról inkább önironikusnak tekinthető, mintsem lebecsülésnek.

J. D. Salinger neve a legtöbb ember számára elsősorban talán a *Zabhegyező* kapcsán ismerős. Az író pályafutása viszonylag korán, 1963-ban ért véget (Salinger 1948-tól publikált – a szerk.), mikor utoljára jelentetett meg művet nyilvánosan. Az utána íródott szövegeket 2010-ben bekövetkezett halála után sem adták ki. Aktív évei alatt nemcsak különböző újságokba írt jegyzeteket, hanem több, rövid szövegekből álló kötetet is publikált. Legutóbb a *Franny és Zooey* című kötetet vettem kézbe, mivel kíváncsi voltam, hogy későbbi művei mennyiben térnek el a *Zabhegyezőtől*. Nem célom a szövegek esztétikai értékelése, hanem inkább az érdekes írói megoldásokra, illetve eszközökre való felhívás.

A *Franny és Zooey* két elbeszélésből áll, ahogy a kötet címe is jelzi. Az egyik legszembetűnőbb sajátossága a két szövegnek, hogy egymás folytatásai. Az olvasást megkönnyítheti talán, ha a befogadó számára a Glass család története valamennyire ismerős, mivel Salinger a *Zabhegyező* megírása után az egész életművét a fiktív, kitalált Glass

család történetének szánta. A legtöbb novellájában megjelenik egy-egy családtag, illetve az élettörténetüket is megismerheti az olvasó. A Glass családnak hét gyermeke van. A most bemutatott szövegek szereplői a címben is megnevezett Franny és Zooey Glass, a család két legkisebb tagja. Ugyanakkor az életkorukat tekintve már nem annyira azok: 20 és 25 évesek. Az első elbeszélésben Franny a másodikban pedig Zooey a főszereplő. A két elbeszélést összekötő elem Franny

ny belső, lelki konfliktusa, amelynek megoldása a második szöveg végén valósul meg. Édesanyjuk és Zooey közreműködésével próbálják a lány problémáját megoldani, amelyre a kötet végén egy sajátos megoldás születte. Ezáltal a feszültség egyfajta szervező elemmé válik, és végig meghatározza az elbeszélések hangulatát. A Glass család hét gyermeke közül kettő a kötet cselekményének idejekor már nem él, így ez a tragédia is előtérbe kerül.

A novellák felépítése jól tükrözi Salinger írói stílusát: a hangsúlyt nem a cselekményre, hanem a szereplők egymás közötti dialógusaira helyezi. A feszültség, illetve a belső, lelki konfliktusok, amelyek a családtagokban jelennek meg, erősen a lélektaniség irányába mozdítják az elbeszéléseket.

A feszültség mellett ugyanakkor a humor, illetve a korábban már említett önironia is a sajátossága a szövegeknek, melyek talán egyfajta feloldásként is szolgálhatnak. A humor legfőbb forrás lehet, különösen akkor, ha saját magunkból merítjük. A narrátor például így nyilatkozott magáról a Zooeynek írt levelében: „Próbálkozásaim, hogy a mindentudáshoz közelebb jussak, mint mindig, most is képtelennek bizonyultak, de kérek, légy valamennyi embertársam közül legalább te megértő és kedves”. Nemcsak az elbeszélőnek vannak hasonló megnyilvánulásai, hanem a családtagoknak is.

A narrátor számos esetben reflektál a szereplők korábbi cselekedeteire. Az

FRANNY AND ZOOEY

JD SALINGER

elbeszélő „mindentudó” helyzetéből adódóan személyesebbé is válhatnak a Glass család tagjairól szóló jellemzések. A Zooey című elbeszélésben például ismernie kell a narrátornak a családot, amire halvány utalás is történik. Salinger más műveiben is alkalmazza ezt, a novellák olvasása közben homályosan, de kikövetkeztethető, hogy valójában ki a történetek elbeszélője.

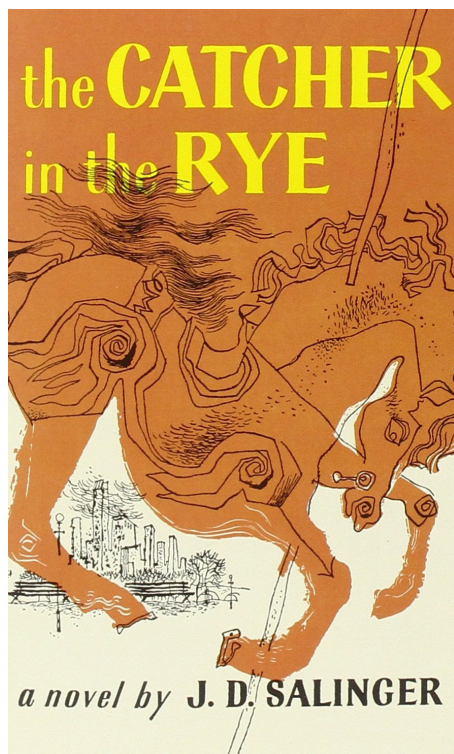
Az írói megoldások mellett a novellák középpontjában a műveltség kérdése áll. Vajon mennyire releváns a rengeteg olvasmányélmény, elsajátított ismeret? A könyvek egy folyamatosan ismétlődő toposzhoz hasonlóan kerülnek elő a novellákban. A testvérpár problémái tükrözik életkorukat, ugyanakkor mégis az egész Glass család általános problémáiként jelennek meg.

A műveltség kérdése mellett úgy vélem egyfajta kritika is megfogalmazódik különböző kulturális jelenségek kapcsán. A történettel párhuzamos időben érvényesek ezek a megállapítások, nem univerzálisan, tehát a korabeli amerikai kulturális kontextusban értelmezhetőek. A kritikák leginkább a mozi, illetve a színház kapcsán merülnek fel. Az egyik testvér szerint az alkotások, amelyek ezekben az intézményekben jelennek meg, sosem adaptálnak valósághűen, amennyiben adaptációról van szó esetükben. A forgatókönyvekben megjelenő karakterek túlzott hasonlóságainak és sematizálá-

sának említése is egyfajta kritikaként jelenik meg. Emellett számos más téma is fölmerül a szereplőkben, ami nemcsak evvel a két intézménnyel kötődik össze, hanem például az igazán jó író ismérveivel is. Ugyanakkor úgy vélem, hogy a Glass család gyermekei közül mindegyikük foglalkozik a kultúra valamely szegmensével (Franny bölcsészkarra jár, Zooey pedig színésszettel foglalkozik), ezáltal ezeknek a kérdéseknek a felmerülése teljes egészében érthető, hiszen számos módon kapcsolódik az életükhöz.

Összességében úgy gondolom, hogy érdemes elolvasni a *Franny és Zooeyt*. Az elbeszélések több szempontból is érdekesek lehetnek. A történetek rövidsége ellenére a párbeszédek, a narrátor önironizálása mindenképpen szórakoztató. A szövegekben felmerülő problémák talán elgondolkoztathatnak olyan kérdésekről, amelyek nem jutnak az eszünkbe a hétköznapiakban. A *Franny és Zooey* elolvasása után pedig talán az is kiderül, hogy mégsem csak egy házi mozi prózában Salinger műve.

Nagy Andrea Flóra

nka

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka

Munkatársak: Dudás Márk, Nagy Andrea Flóra,

Paár Ádám, Szerémi Kristóf

Korrektor: Barta Eszter

Tördelő: Herbst Rebeka

A borító a www.unsplash.com webhelyről származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében
nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2020-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.